

6 ŞUBAT DEPREMİNE SOLASTALJİ KAVRAMI ÜZERİNDEN BAKMAK: KAHRAMANMARAŞ İLİ ÖRNEĞİ

Aysun ÖCAL ¹, Vildan ARMAĞAN ², Sevinç YÜCE ³

Öz

6 Şubat 2023 depremlerinde 50.000'den fazla insan yaşamını yitirmiştir. Bölgede gündelik hayatının devamlılığını sağlayan “yere bağlı hafıza” yok olmuştur. Bu durum, yer kaybı acısı olarak ifade edilen solastaljinin doğal afetler nedeniyle ortaya çıkmasına örnektir. Amaç, doğal afetlerle yok olan, hasar gören, formu değişen doğal ve/veya yapay çevrelerin, o çevreye ait kişilerde oluşturdıkları solastalji durumunu araştırmak; ait olma duygusunun yoksunluğunda yaşanan ve gündelik yaşamı etkileyen sonuçları tespit etmek olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda Kahramanmaraş evreninde, örneklem olarak Dulkadiroğlu ve Onikişubat ilçelerinde bulunan Yenişehir, Hayrullah, Şazibey ve İsmetpaşa mahalleleri seçilmiştir. Yöntem, nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat yöntemidir. Mekânların öncesi ve sonrası fotoğraflarıyla mülakat bulgularına katkı sağlanmıştır. Sonuçta, görüşmecilerin büyük çoğunluğunun solastalji yaşadığı ve kentsel yaşamda zorlandığı sonucuna varılmıştır. Afet yönetimi ve mekânsal kurgulamada solastalji de dikkate alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Kahramanmaraş, Mekânsal Bellek, Solastalji, 6 Şubat Depremleri.

JEL Sınıflandırması: Q54, Q58, J18, Z18.

LOOKING AT THE FEBRUARY 6 EARTHQUAKE THROUGH THE CONCEPT OF SOLASTALGIA: THE EXAMPLE OF KAHRAMANMARAŞ PROVINCE

Abstract

More than 50,000 people lost their lives in the earthquakes of 6 February 2023. The ‘place-based memory’ that ensures the continuity of daily life in the region has been destroyed. This situation is an example of the emergence of solastalgia, which is expressed as the pain of loss of place, due to natural disasters. The aim of this study is to investigate the solastalgia caused by natural and/or artificial environments that are destroyed, damaged or changed in form due to natural disasters, and to determine the results of the deprivation of the sense of belonging that affect daily life. In line with this purpose, Yenişehir, Hayrullah, Şazibey and İsmetpaşa neighborhoods located in Dulkadiroğlu and Onikişubat districts were selected as the sample in the universe of Kahramanmaraş. The method is in-depth interview method from qualitative research methods. Before and after photographs of the places contributed to the interview findings. As a result, it was concluded that the majority of the interviewees experienced solastalgia and had difficulty in urban life. Solastalgia should be taken into consideration in disaster management and spatial planning.

Keywords: Disaster Management, February 6 Earthquakes, Kahramanmaraş, Solastalgia, Spatial Memory.

JEL Classification: Q54, Q58, J18, Z18.

¹ Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ayemen81@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4552-4521

² Dr. Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yldrm.vildan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1702-6154

³ Doktorant, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ABD, svncyuce@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1658-8617

1. Giriş

Bireyler, gündelik hayatın yaşandığı tüm mekân birimleriyle az ya da çok bağ kurar. Bireyin gündelik aktivitelerini geçirmekten memnun olduğu mekân birimleri; kurulan memleket-hemşehri bağları ve bundan daha makro düzeyde millet bilinci, mekânın bireylerde sahip olduğu anlamla ilişkilidir. Toplumsal olarak paylaşılan bu mekân birimleri, sokaklar, caddeler, mahalleler, buralarda bulunan manzaralar, tarihi kent taşınmazları, çarşılar, kent meydanları, park-bahçeler olarak özetlenebilir.

Bireylerin yaşadıkları mekânla bağ kurması dahası bu aidiyete ihtiyaç duyması Certeau (1984) tarafından psikocoğrafya bağlamında ele alınmıştır. Psikocoğrafya, coğrafyayı yalnızca mekânın fiziksellikini değil aynı zamanda toplumsallığını da içeren bir tanımla ele alır (Meenakshi ve Shah, 2024: 330). Öte yandan coğrafyanın psikoloji üzerindeki etkisinin mekân ve çevrede meydana gelen/gelebilecek sorunlara bağlı olarak gelişen ve bireysel ontolojik kaygıları açığa çıkaran bir başka yönü de vardır (Askland ve Bunn, 2018: 21). Bireylerin bağ kurdukları mekân birimlerinin çeşitli nedenlerle yok olması, zarar görmesi veya bunların ihtimali kişilerde mekânsal bağ ve aidiyet duygusunu zedeler. Mekâna bağlı aidiyet duygusunun zedelenmesi duygusal olarak olumsuz semptomlarla belirginleşir.

Çevre, yer ve mekânda oluşan kayıp veya bozulmaların kişilerde meydana getirdiği olumsuz psikolojiyi ilk olarak, solastalji kavramı ile Albrecht (2006) ele almıştır. Yer patolojisi olarak da ifade edilebilen solastalji, toplumsal yaşam alanlarının, manzara çeşitliliğinin, sevilen yerlerin yıkım ya da bozulmasıyla ortaya çıkan sıkıntılı duygu durumunu ifade ederek, buna bağlı yabancılaşma, izolasyon hatta bazı zamanlarda depresyon sorunları meydana getirir (Albrecht vd., 2007: 44). Çeşitli ekolojik-mekânsal sorunların oluşturduğu fiziksel mekan ile zihinsel mekan arasındaki ikilemi ifade eden solastalji, coğrafyayla bağlantılı olarak psikososyal kimliğin zedelenmesi (Meenakshi ve Shah, 2024: 330) şeklinde tanımlanır. Bu tanımlarda hareketle solastalji kavramı, 6 Şubat Depremleri nezdinde ele alınarak tartışılmak istenmiştir.

Depremi yaşattığı korku, kaybedilenlerin acısının yanında hayatta kalanları hayatlarına devam edebilmeleri için yeniden mekânla bağ kurmaları aidiyet hissini yeniden tesis etmeleri gerekmektedir. Bu hissin yoksunluğu olarak da ifade edilebilecek solastalji, psikoloji biliminin ekolojik psikoloji dalında tartışılmaktadır. Dolayısıyla depremi yaşayan bireylerin yer kaybına bağlı acısının olası semptomları bireysel sağlık ve halk sağlığı bakımından önemlidir. Özellikle depremde yıkılan binaların yeniden inşası sürecinde aslına uygun olarak inşa edilmesi ekolojik hafıza bakımından son derece dikkate değerdir. Çalışmanın amacı da bu değerlendirmelerin alandaki karşılığına bakmak üzerine kurgulanmıştır.

Doğal afetler nedeniyle yok olan, hasar gören, formu değişen doğal ve/veya yapay çevrelerin, o çevreye ait kişilerde oluşturdukları solastalji durumunu araştırmak; ait olma duygusunun yoksunluğunda yaşanan ve gündelik yaşamı etkileyen sonuçları tespit etmek amacıyla bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma, 2023 Şubat ayında Kahramanmaraş'ın iki büyük depremin merkezi olması nedeniyle, ilin Dulkadiroğlu ve Onikişubat ilçelerinde bulunan Yenışehir Mahallesi, Hayrullah Mahallesi, Şazibey Mahallesi ve İsmetpaşa Mahalle'lerinde yaşayan, fiil ehliyetine sahip, cinsiyet ayırt etmeksizin 18 yaş ve üstü kent sakinlerinden biri olan ve seçme ve seçilme yeterliliğine sahip kişiler üzerinde yapılmıştır. Yöntem olarak ise nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine mülakat yönteminin çeşitlerinden yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi uygun görülmüştür. Katılımcıların yaşadıkları yerleri örnek göstererek anlattıkları deneyimleri görsel olarak da açıklamak için bölgeden fotoğraflar çekilmiş ve deprem öncesi halleri de verilerek bir karşılaştırma sunulmuştur. Araştırmada veri doyumuna ulaşılan kadar görüşmelere devam edilmiş ve 39 katılımcı ile görüşme sağlanmıştır. Bulgu değerlendirmelerine geçmeden önce çalışmada kavramsal çerçeve sunulmuş ve seçilen örneklem hakkında bilgiler verilmiş, görsel materyallerle de bu bilgiler desteklenmiştir. Çalışma sonucunda, çalışmanın yapılma amacı ve temel varsayımları doğrulanmış, bu doğrultuda tespitler ve politika önerileri sunulmuştur.

2. Literatür Taraması: Solastalji

Solastalji kelimesi, solace, solari ve solacium kelimelerinden türemiştir. Teselli ve ıssızlık anlamlarına gelen kelimenin kökeni, sıkıntının hafifletilmesi veya üzücü olaylar karşısında rahatlık veya teselli sağlanması olarak ifade edilir. Solastalji kelimesinin geri kalan kısmı olan algia ise acı, ıstırap veya hastalık anlamına gelir. Ayrıca, kavram nostalji kavramıyla yapısal benzerlik taşır ve anlamın içinde yer/çevre referansı bulunur (Albrecht vd., 2007: 45). Kavram bireysel davranışlardan daha çok depresyona dönüşme potansiyeli taşıyan duygularla ilgilidir (Cáceres vd., 2022: 9). Solastalji, yerel kültürler ve doğal manzaralar ile toplum arasındaki kopukluğu karakterize eden duygusal bir kopuş olarak kendini gösterir.

Solastalji kavramında çevre, insanların içinde yaşadığı, biyofiziksel alanlar ve manzaralar anlamına gelir (Meenakshi ve Shah, 2024: 331). Yaşamın geçtiği yapay ve doğal çevrelerde meydana gelen bozulma, yıkım, değişim gibi süreçler o yerde yaşamaya devam edenlerin alışık oldukları ve teselli buldukları mekânsal bağını zedeler. Mekânsal bağı diğer bir ifadeyle yer kimliği zedelenen kimseler, yabancılaşma ve yalnızlık duygularının yoğunlaştığı solastalji yaşarlar (Albrecht vd., 2007: 44). Biraz daha açılacak olursa solastalji, uzun yıllardır bir çevrede ikamet eden kişilerin, anılarını oluşturan ve gelecekte de yaşamak istedikleri yerin/çevrenin kaybı söz konusu olduğunda meydana gelen sıkıntılı duygu durumunu ifade eder (Askland ve Bunn, 2018: 20). Solastalji kişiye iyi gelen yer/çevrelerin yok olması veya risk altında olması halinde ortaya çıkar. Bu durumda solastaljinin nedenleri arasında hem meydana gelmiş çevre sorunları hem de gelecekte yaşanması muhtemel çevre sorunları vardır.

Kişilerin mekânsal deneyimlerinin bir sebepten son bulması veya gelecekte son bulma ihtimali solastaljinin sebeplerinden biridir. Albrecht (2006: 34-35)'ın ifade ettiği gibi solastalji, ikamet edilen ve sevilen yerin bozulma veya yok olması riski karşısında kişilerin kimliğini belirleyen bir yere ait olma duygusunun aşınmasıdır; buna bağlı olarak kişinin ikamet ettiği yerin, kendisine rahatlık veya teselli vermeye devam eden bir durumda kalması da arzu edilen durumdur.

Dolayısıyla solastalji biyofiziksel, toplumsal ve ontolojik bağlantı noktalarında yer alan ve geçmişin yorumlanması ile geleceğin tahayyül edilmesine bağlı kimlik bilinciyle ilgilidir (Askland ve Bunn, 2018: 21). Gelecekte yaşanma ihtimali olan çevre sorunları ve çevre kayıpları karşısında şimdiki zamanda hissedilen solastaljiyi, beklentisel solastalji, olarak ifade eden Stanley (2023: 3), yaşanan çevrede algılanan değişim, dönüşüm ve deformasyonların gelecekte çevreyi tamamen dönüştüreceği bilincine dayanarak öngörülü solastaljinin de yer kimliğini zedelediğini belirtmiştir.

Solastaljiye neden olan doğal ve yapay faktörler vardır. Kuraklık, yangın, sel, deprem, küresel ısınma gibi doğal nedenler; savaş, terör, arazi açma, madencilik, şehirlerin eski kısımlarının soyullaştırılması gibi yapay nedenler solastaljiyi meydana getirir (Albrecht vd., 2007: 45). Solastaljiyi oluşturan sel, kuraklık, deprem, yangın, gibi doğal afetler, akut tetikleyici faktörler olarak toplumun uyum sağlaması için zaman vermeden çevreyi aniden ıssızlığa dönüştüren ani solastalji meydana getirir. Kronik faktörler ise iklim değişikliği, kuraklık, madencilik gibi yerlerin kademeli olarak bozulmasını içerir. Ayrıca iklim değişikliği hem akut etkilere hem de yerlerin kronik bozulmasına yol açar (Ferrarello, 2023: 153-157). Bununla birlikte solastaljinin en yoğun yaşandığı süreç, bireylerin sevdikleri bir çevrenin deformasyonunu doğrudan deneyimlediklerinde ortaya çıkar. Örneğin, arazi açma esnasında ağaçların kesilmesinin halk tarafından izlenmesi yoğun acı ve ızdırap olarak tezahür eder (Albrecht vd., 2007: 46). Ani yaşanan doğal afetler, deprem gibi, kişilerin alışık oldukları yaşam çevrelerinin bir anda kaybolması veya hasar görmesiyle yüzleştikleri travmatik solastaljidir.

Solastaljinin doğal ve yapay nedenlerinden biri ele alınarak yapılan araştırmalarda, kavramın anlamı, kişilerin solastalji bilinci, yer kimliğinin önemi gibi konular işlenmiştir. Doğal afetlerden yangının neden olduğu solastaljiyi Alaca (2023) 2021 yılında Ege ve Akdeniz bölgelerinde çıkan orman yangınları örneğinde ele alarak; orman yangınlarının halk sağlığı ve bölge halkının geçim kaynağını olumsuz etkilediğini, kişilerde yer kaybı duygusu meydana getirdiğini ifade etmiştir. Solastaljinin yapay nedenlerinden bir olan madencilik ve baraj projelerinin hasar verdiği çevrede

yaşayan yerel halkta meydana gelen solastaljiyi ele alan Özberk'e (2023: 677), Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında çalışma yapmıştır. Armağan (2024) ise Aksaray- Hasan Dağı'nın sahip olduğu rekreasyonel niteliği bakımından bölge halkı için taşıdığı öneme ve bu doğal çevrenin hiçbir çevresel koruma politikası olmaksızın kullanımına dayanarak gelecekte yaşanması muhtemel çevre kaybına bağlı solastalji durumunu ele almıştır.

Batool and Batool (2024) literatür taraması çalışmasına solastalji kavramının ekolojik keder (ecological grief), çevresel kimlik (environmental identity) ve ekolojik anksiyete (eco-anksiyete) kavramları ile ilgili olduğunu, solastalji durumunun yalnızlık, melonkoli, depresyon gibi sonuçlara neden olduğunu anlatmıştır. Buna göre solastalji alışık olunan çevrenin değişmesi karşısında güçsüzlük, yardımsızlık hissini ifade eder. Çevresel değişimlere karşı kontrol kaybı ve bu değişimler karşısında güçsüz hissetme anksiyeteye neden olur. Bu çalışmayla aynı ekseninde olan, Cáceres vd. (2022: 9)'in yaptığı araştırmada, değişen ve belirsiz bir çevrede yaşamının oluşturduğu solastalji eko-kaygıyla ilişkilendirilerek; madencilik faaliyetleri, iklim değişikliği etkileri gibi nedenlerle değişen çevreye maruz kalan insanların, korku, kaygı, belirsizlik, izolasyon, stres, sıkıntı duygularıyla tepki verdiğini ifade etmiştir.

Solastaljiyi biyokültürel kimlik (biocultural identities) kavramı bağlamında ele alan Lampredi (2024: 1508-1509), araştırmasında, yeni jeotermal enerji santrallerinin kurulmasını durdurmak için mücadele eden Amiata Dağı (İtalya) sakinlerinin solastalji durumlarını incelemiştir. Buna göre bölge halkı jeotermal enerji projesinin, biyolojik çeşitliliğin kaybı, manzaranın dönüşümü ve yerel ekonominin (turizm, tarımsal gıda ürünleri ve diğer dağla ilgili faaliyetler) yok olması konusunda endişe taşımakta; duygusal, ekonomik ve sosyal yönleri kapsayan biyokültürel kimlik krizine maruz kalmaktadır. Buna bağlı olarak Lampredi (2024), çevrede radikal bir değişim meydana getiren projelerin, bir yerin maddi, ekonomik, kültürel ve sembolik niteliklerini değiştirdiği bunun sonucunda gelişen kaygı, acı ve güvensizlik hissini, yer ve birey arasındaki duygusal bağ kopuşuna, biyokültürel kimliğin zedelenmesine ve solastaljiye neden olduğunu vurgulamıştır.

Christensen (2004: 93) solastaljiyi demografik değişkenlerle (yaş, cinsiyet, gelir, eğitim ve algılanan sosyal statü) ve algılanan çevresel değişim, doğayla bağlantılılık, çevreci olarak özdeşleşme ve yaşam memnuniyeti gibi değişkenlerle ilişkilendirerek yaptığı araştırmasında, çevrelerinin önemli ölçüde kötüleştiğine inanan, doğayla daha fazla bağlantılı olan ve çevreci olarak özdeşleşen kişilerin solastalji hassasiyetleri daha belirgin çıktığını açıklamıştır. Bunun yanında aynı araştırmada, demografik grupların solastaljiyi aynı şekilde gördüğü; yaşlı insanların solastaljiyi genç insanlarla aynı şekilde algıladığı, gelir, eğitim, sosyal statü gibi değişkenlerin solastaljiyi etkileyecek sistematik bir fark ortaya çıkarmadığı ifade edilmiştir.

Öte yandan demografik değişkenlerin solastaljiyi belirlemede etkili olduğunu iddia eden Stanley (2023), yaşlı insanların belirli bir durumdaki çevrenin/manzaranın tadını daha uzun süre çıkarmış olabilmeleri nedeniyle özellikle çevresel bozulmadan önce uzun süreli ikamet eden daha yaşlı yaş gruplarının istenmeyen çevresel değişikliklerden daha fazla etkilenebileceğini ifade etmiştir. Buna karşın genç yaş grubunun iklim değişikliği etkilerinin daha uzun bir zaman dilimini yaşayacaklarını varsayarak, diğer yaş grubuna nispeten iklim değişikliği hakkında daha yüksek düzeyde sıkıntılı duygular yaşadıklarını ifade etmiştir.

Maden çalışmaları dolayısıyla değişen çevrenin meydana getirdiği solastaljiyi inceleyen Askland ve Bunn (2018: 18), kişilerin doğal veya yapılı manzaralar değiştikçe ve alışık oldukları manzaranın belirsizleşmesine bağlı olarak izolasyon ve yabancılaşma, duygularını yaşadıklarını ifade etmiştir. Yapılan bu araştırmaya göre kişiler maden çalışmalarının yere aidiyet duygusunu zedelediğini belirtmiş, fiziksel ve sosyal manzaralardaki değişimin geçmiş deneyimler, şimdiki gerçeklikler ve gelecekteki sosyalleşme alanları arasında zihinsel bir uyumsuzluk meydana getirdiğini ifade etmiştir.

İklim değişikliğinden etkilenen kırsal alanlarda yaşayan nüfusun solastalji durumunu inceleyen Kumar, Kumar ve Sarthi (2021: 211)'nin çalışmasında, yer temelli bozulmanın solastalji duygusunu

nasıl beslediğini, iklim değişikliği etkilerinin yerin dönüşümü ve ortaya çıkan duygusal tepkilerle bağlantısını incelemiştir. Bu araştırmada katılımcılara, değişen çevrede yaşama deneyimleri sorulduğunda, köylüler öz kimliklerini kaybettiklerini, çiftçilikle birlikte inanç eksenli de kullanılan yerlerin yok olmasının derin üzüntüye yol açtığını ifade etmiştir. Kumar, Kumar ve Sarthi (2021), yerin ve iklimin psikososyal kimlik konusundaki önemine ve din/inanış bakımından da bir değere sahip olan çevrenin yer kimliği ile birlikte inanç duygularını da zedelediği ifade etmiştir. Bununla birlikte belirgin bir şekilde değişen iklim koşulları, geleneksel sulama sistemi yönetimiyle tarım mekânının kullanımı değiştirmiş, kişileri alışılmışın dışına uyum sağlamaya zorlamıştır.

İrlanda'nın Courtown/Riverchapel bölgesinde çevresel değişimin neden olduğu solastaljiyi inceleyen Phillips ve Murphy (2021: 46), bölgede plaj kaybının rekreasyon, aileyle buluşma, manzaralar/estetik üzerinde olumsuz etkiye neden olduğu; kentteki plajın çeşitli kentsel politikalar nedeniyle kademeli olarak kaybolmasının, yavaş ve devam eden yer kaybının, kıyı toplumunda geleceğe yönelik bakış açısını üzüntü, endişe ve hayal kırıklığı duygularıyla bağdaştırdığını ifade edilmiştir. Courtown/Riverchapel'da 20 yıldan fazla yaşayanlar için yer bağlılığı ve solastalji deneyimi daha yoğun hissedildiği belirtilmiştir.

Yere bağlı kayıp duygusuyla baş edememe ve neticede duygusal sıkıntılı durumu karşılayan solastalji, kişilerin yaşam çevrelerine aidiyet duygusu ve toplum olma bilincini zedeleyen önemli bir psikocoğrafya sorunudur. Solastaljiye doğal afetler ve yanlış kent politikaları neden olduğu için kent çalışmalarının da dikkate alması gereken bir husustur. Hem kent politikaları geliştirilirken orada yaşayan kentlilerin özellikle bağ kurdukları kentsel alanlar üzerindeki projelerde dikkatli olunmalı hem de doğal afet sonrası kentlerin yeniden yapılandırılması sürecinde geçmiş yer deneyimleri ve hafızaya uygun projeler geliştirilmelidir.

Mekân kaybı, bireysel ve toplumsal, duygusal ve psikolojik refah, kimlik duygusu ve ilerideki çevresel değişikliklerle başa çıkma becerisi üzerinde derin etkilere sahiptir. Yer kimliği, zaman içinde coğrafi bir ortamda kişisel deneyimler ve etkileşimler yoluyla gelişir ve bir bireyin veya topluluğun bir yere psikolojik olarak yatırım yaptığı ve bir aidiyet duygusu kazandığı bir süreçtir (Phillips ve Murphy, 2021: 45). Solastalji, bilinen bir çevrenin, devamlılığı ve anlatıları olan bir yerin yıkımıyla ilgilidir. Uzun süredir devam eden toplumsal ilişkilerin sona ermesiyle kurumlara olan güvenini sorgulayan bireylerin (Askland ve Bunn, 2018: 21) yeniden yer aidiyeti kazanması için anılarıyla uyumlu bir biçimde çevrenin yeniden inşası sürecini deneyimlemesi gerekir.

Yer aidiyetinin aynı zamanda kültürel değeri vardır. Kentin yürüme güzergâhları, rotaları ve yer adlandırma gelenekleri, manzarayla dinamik ilişkiler kurmanın yerel yollarını sunar ve bu tür yerler hakkında hafıza ve hatta kimlik temeli sağlar (Kumar, Kumar ve Sarthi, 2021: 217). Yerle devam eden bu ilişki içinde, tanıdık nesneler, kent taşınmazlarının konumlandırılma biçimleri insanlara kendileri hakkında bilgi verir ve onları hayatları ve gerçeklikleri içinde değer bulur. Bunlar kaybolduğunda veya koptuğunda, bu psikolojik bir travma daha fazlası olarak insanlara ne olduklarını söyleyen değerlerin kaybıdır (Askland ve Bunn, 2018: 21). Bu anlamda solastalji yer, çevre, iklim, kültür ve bunların öznesi olan toplumsal ilişkiler bağlamında kent politikalarında belirleyici bir yeri olması gerekmektedir.

3. Araştırma Bölgesi Hakkında Genel Bilgiler

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya konu olan ilçeler hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca 6 Şubat depremleri öncesi ve sonrası fotoğraflarla bölgenin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Kahramanmaraş ilinin en büyük ilçelerinden Dulkadiroğlu ve Onikişubat ilçelerinde öne çıkan mahalleleri ile araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. İlk olarak Dulkadiroğlu, 2012 yılında 6360 sayılı Kanun ile kurulan ilçelerden biri olarak Türkiye'nin yerel yönetim yapısında yeni bir statüye kavuşmuştur (Kahramanmaraş Valiliği, 2024). İlçe nüfusu 2022 yılı TÜİK verilerine göre 116.154 erkek, 110.255 kadın olmak üzere toplam nüfus 226.409, 2023 yılı verilerine göre ise 109.901 erkek, 104.707 kadın olmak üzere toplam nüfus 214.608 kişi olarak kaydedilmiştir. İlçe, içerisinde Trabzon Caddesi'nin bir kısmını ve Müftülük Meydanı'nı

barındırmakta ve şehrin ilk yüksek katlı binalarının konut olarak kullanıldığı, depremden önce iş merkezlerinin yoğun bulunduğu bir yerleşim yeridir. Çalışmada yer verilen Yenişehir Mahallesi belirtilen konumları bünyesinde barındırmaktadır. Mahalle nüfusu 2022 yılı TÜİK verilerine göre 5403, 2023 yılı verilerine göre 3425'tir.

Görsel 1: Depremden önce Trabzon Caddesi

Kaynak: (Haber61, 2025).

Görsel 2: Depremden sonra Trabzon Caddesi

Kaynak: (Haber61, 2025).

6 Şubat Depremleri Yenişehir Mahallesi'nde şehrin kent belleğinde ve kent kimliğinde çok önemli bir yere sahip olan Trabzon Caddesi'nin bir kısmı fotoğraflardan anlaşıldığı üzere ciddi yıkımlara uğramıştır. Deprem sonrası mahallenin büyük bir kısmı rezerv alan ilan edilmiştir.

İkinci olarak Onikişubat ilçesi 2012 yılında 6360 Sayılı Kanun ile kurulan iki merkez ilçeden biridir. Onikişubat konumu itibariyle Kahramanmaraş şehir merkezinin Batı kısmını ilçe sınırları içerisinde barındırmakta ve nüfusun artması üzerine gelişmekte olan bir ilçedir. Aynı zamanda şehrin tarihsel kimliğini yansıtan yapılar ve bölgeler ilçe sınırları içerisinde. Nüfus açısından Kahramanmaraş'ın en büyük ilçesi olma özelliğine sahiptir. TÜİK verilerine göre 2022 yılında ilçe

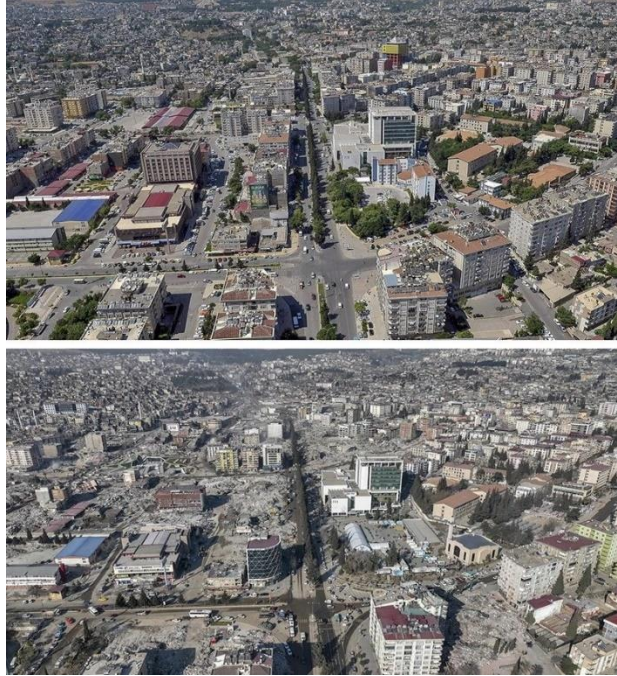
nüfusu 226.779 erkek, 226.951 kadın olmak üzere toplam 453.739 kişi, 2023 yılı verilerine göre 214.827 erkek, 212.445 kadın olmak üzere toplam 427.272 kişidir. Bu araştırmaya konu olan Hayrullah Mahallesi, Şazibey Mahallesi ve İsmetpaşa Mahallesi bu merkez ilçe sınırlarına dâhildir.

Görsel 3: Yeni Yapılmakta Olan Binalar, Trabzon Caddesi (Sağ tarafı)

İsmetpaşa Mahallesi Trabzon Caddesi'nin Yenişehir Mahallesi'nden kalan kısmını içerisinde barındırmaktadır. Aynı şekilde konut ve iş merkezi olarak kullanılan çok katlı yapıların bulunduğu bir mahalledir. Az katlı binalar yok denecek kadar az olduğu için yıkımın etkilerinin en çok hissedildiği bir başka yerleşim yeri olmuştur. Mahallenin nüfusu 2022 yılı TÜİK verilerine göre 2550, 2023 yılı verileri ise 1317'dir. Deprem sonrası mahallenin büyük bir kısmı rezerv alan ilan edilmiştir.

Görsel 4: Depremden Önce ve Sonrası ile İsmetpaşa Mahallesi

Kaynak: (NTV, 2025).

Görsel 4'te kuş bakışı depremin yıkımı çok net bir şekilde görülmektedir. İsmetpaşa Mahallesi şehrin simgesi olan eski il özel idaresi binası olan (Sarı-Turuncu bina) kısımdan başlayan ve büyükşehir belediye binası (beyaz çok katlı duvar kısımları tamamen cam olan bina) kısmına kadar olan mekânı kapsamaktadır.

Görsel 5'te İsmetpaşa Mahallesi'ne dâhil olan ve hemen hemen bütün binaların yıkıldığı cadde üstü kısımdır. İç kısımlarının fotoğraflaması mevcut olan inşaat çalışmalarından dolayı yapılamamış en geniş açı ile bu şekilde çekilmiştir.

Görsel 5: **İsmetpaşa Mahallesi (Sol Kısım), Yenişehir Mahallesi (Sağ Kısım)**

Hayrullah Mahallesi içerisinde kent merkezinde en eski ticaret ve konutlarının iç içe bulunduğu bir yerleşim yeridir. Depremde çok katlı binaların neredeyse tamamı yıkılmış, az katlı olan binalar ise ciddi hasar almıştır. TÜİK verilerine göre mahallenin nüfusu 2022 yılında 5200, 2023 yılında ise 1539 olarak belirlenmiştir. Depremden sonra mahalle tamamen rezerv alan ilan edilmiştir.

Görsel 6: **Depremden Önce Hayrullah Mahallesi**

Kaynak: (Ajans344, 2025).

Görsel 7: **Depremden Sonra Hayrullah Mahallesi**

Görsel 7, mahallenin inşaatının devam ettiği güncel halidir ve bir önceki fotoğrafla hemen hemen aynı açıdan çekilmiştir. İki fotoğraf arasında yıkımın boyutu çok net bir şekilde

görülmektedir. Bir başka farklılık ise mahallenin yeniden inşa aşamasında ortasından üstü açık bir su kanalının geçmesi olmuştur. Görüşmeler esnasında vatandaşların bu duruma anlam veremedikleri ve bu kanalın mahalle için faydasız olduğuna ve oluşacak olan kokulardan, sivrisineek gibi çeşitli şikâyetlere neden olacağı dile getirilmiştir.

Şazibey Mahallesi, Kahramanmaraş'ın en çok bloklu en eski sitelerinden olan Ebrar Sitesi'nin de bulunduğu en eski yerleşim ve iş merkezlerinin bulunduğu bir yerleşim yeridir. Aynı zamanda şehrin tek alışveriş merkezi ve göz hastanesi de bu mahallede bulunmaktadır. Mahallenin nüfusu 2022 yılı TÜİK verilerine göre 5852, 2023 yılında ise 2097 olarak belirlenmiştir. Şazibey Mahallesi imara açılmadan önce sebze ve meyve tarlalarının bulunduğu sulak bir alandır. Deprem sonrası mahallenin tamamı rezerv alan ilan edilmiştir.

Görsel 8'de işaretli binaların olduğu kısım Ebrar Sitesi'nin bulunduğu alandır. Deprem anı ve hemen sonrasında mahallenin çok büyük bir oranının yıkıldığı görülmüştür. Deprem sonrasında sayıyla sayacak kadar az binanın ağır hasarlı olarak ayakta kaldığı görülmüştür. Mahallenin tamamı rezerv alanı ilan edilmiştir. Mahallede güncel konut yapım aşamasında sadece Ebrar Sitesi bulunmaktadır. Onun dışında diğer konutların yapım aşaması henüz gerçekleşmemiştir. Bununla birlikte iş yerlerinin de inşaat süreci başlanmamış, depremden önce mahallede bulunan ve hayatta olan esnaflar konteynerlarda kalmaktadır. Aynı zamanda kentin diğer yoğun yıkıma uğramış olan yukarıda değinilen alanlarındaki esnaflar da Şazibey Mahallesi'nde konteynerlarda kalmaktadırlar.

Görsel 8: Depremden önce Şazibey Mahallesi

Kaynak: (Karar, 2025).

Görsel 9: Depremden Sonra Şazibey Mahallesi

Görsel 9, Şazibey Mahallesi'nin deprem sonrası günümüz güncel halidir. Mahallenin ne kadar büyük bir yıkıma uğradığı çok ciddi bir şekilde görülmektedir. Ayrıca görüldüğü üzere mevcut olan yapıların neredeyse büyük bir kısmının hala yapılmadığı görülmektedir.

4. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın konusu, deprem sonrası kentte gündelik yaşamlarına geri dönmeye çalışan depremzedelerin, yaşadıkları mekân kaybına bağlı aidiyet duygusu yoksunluğu olarak gelişen solastalji durumu ve bunun kentsel gündelik yaşama etkilerini araştırmaktır. Araştırmanın amacı ise, doğal afetler nedeniyle yok olan, hasar gören, formu değişen doğal ve/veya yapay çevrelerin, o çevreye ait kişilerde oluşturdukları solastalji durumunu araştırmak; ait olma duygusunun yoksunluğunda yaşanan ve gündelik yaşamı etkileyen sonuçları tespit etmektir. Dolayısıyla çalışmanın temel problemi, depremlerin solastalji kavramı ile ilişkisinin ne boyutta olduğudur. Solastalji, psikocoğrafya, kent ve çevre sorunları ile ekolojik anksiyete (eko-anksiyete) alanlarında tartışılmaktadır. Solastaljiye bağlı meydana gelen yer kaybı acısı neticesinde kişilerde yabancılaşma ve yalnızlık duygusu oluşmakta bu da anksiyete sorununu tetiklemektedir.

Araştırmanın evrenini Kahramanmaraş ili oluşturmaktadır. 2023 Şubat ayında Kahramanmaraş'ın iki büyük depremin merkezi olması, çalışmanın evren ve örneklem seçiminde belirleyici olmuştur. Örneklem olarak ise Kahramanmaraş iline ait Dulkadiroğlu ve Onikişubat ilçelerinde bulunan Yenişehir Mahallesi, Hayrullah Mahallesi, Şazibey Mahallesi ve İsmetpaşa Mahalle'lerinde yaşayan, fiil ehliyetine sahip, cinsiyet ayırt etmeksizin 18 yaş ve üstü kent sakinlerden biri olmak ve seçme ve seçilme yeterliliğine sahip bir kişi olmak yeterlidir. Bunun yanı sıra deprem sonrasında herhangi bir travma kaynaklı psikolojik destek alınmamış olunması gerekmektedir. Çalışma için gerekli etik kurul izni, araştırmacıların bağlı olduğu kurumun İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından verilmiştir.

Araştırma için solastalji, psikocoğrafya ve ekolojik anksiyete konularda yer alan bir kavram olarak kişilerin yer kaybı acısına gösterdikleri psikolojik tepkiyi ifade etmekte olduğundan, bu psikolojik yansımaları ölçmek için katılımcı ile nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine mülakat yönteminin çeşitlerinden yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi uygun görülmüştür (Baltacı, 2019: 374; Baş ve Akturan, 2017: 113-118). Veri toplama aracı, yarı yapılandırılmış mülakat formu ve araştırma bölgesinde çekilen fotoğraflardır. Mülakat formunda ucu açık sorular ile katılımcının ek görüşler sunarak çalışmayı zenginleştirici bulgular sunması istenmiştir. Ayrıca çalışmada katılımlı gözlem yöntemi ile görüşmelerin yapıldığı ortama ve kişilere dair gözlemler aktarılmıştır (Baş ve Akturan, 2017: 101). Görüşmeler, katılımcının kendini rahat ve güvende hissedeceği bir ortamda yürütülmüş ve bu amaçla katılımcının talepleri dikkate alınmıştır. Görüşmenin herhangi bir aşamasında katılımcının talebi olması halinde görüşmeye ara verilmiş veya görüşme tamamen sonlandırılmıştır. Katılımcıların yaşadıkları yerleri örnek göstererek anlattıkları deneyimleri görsel olarak da açıklamak için bölgeden fotoğraflar çekilmiş ve deprem öncesi halleri de verilerek bir karşılaştırma sunulmuştur. Araştırmada veri doyumu ulaşılan kadar görüşmelere devam edilmiş ve 39 katılımcı ile görüşme sağlanmıştır. Katılımcıların cevapları, mülakat formuna el yazısı ile not alınmış, herhangi bir ses kaydı materyali kullanılmamıştır. Çalışmaya katılan görüşmecilerin kişisel bilgileri, çalışmanın objektifliği ve bilgilerin korunması adına anonimleştirilmiştir. Görüşmecilerin vermiş olduğu bilgilerin analiz edilmesi ve tablolar yardımı ile sunumunun kolaylaşması için her bir görüşmeci G1, G2... gibi kodlanmıştır.

Yapılan mülakatlarda görüşmecilerden elde edilen veriler sonucunda aşağıdaki tematik gruplandırma başlıkları oluşturulmuştur:

- Solastalji (Yer Kaybı Duygusu) kavramı hakkında bilgi sahibi olma durumu
- 6 Şubat Depremleri'nde sahip olunan veya ait hissedilen mekânsal kayıp durumu,
- Depremler sonrası aidiyet duygusunun değişim durumu
- Depremler sonrası hissedilen en güçlü duygu durumu ve sebebi,
- Bölgede yaşama süresi ve tarihsel kökleri hakkında bilgi durumu,

- Depremlerin çevreye verdiği zararlara yönelik değerlendirmeler,
- Yaşanılan bölgenin önceki ve sonraki hali üzerine değerlendirmeler,
- Yaşanılan bölgede sosyalleşme, dışarda vakit geçirme alışkanlıkları; günlük yaşamda, yıkımdan dolayı yer-yön bulma konusundaki güçlükler ve hissettirdikleri,
- Doğal afetler sonrası kişilerin mekânlarını tamamen terk etme durumlarına yönelik değerlendirmeler,
- Depremlerin kamu politikaları açısından değerlendirmesinde sorumlu görülen kurumlar ve sorumlu görme nedenleri,
- Ek görüşler.

Yukarıda sıralanan tematik grupta ile bulgu değerlendirmelerine geçmeden önce demografik veriler hakkında bilgi vermek gerekmektedir.

5. Araştırma Bulguları

5.1. Araştırma Örnekleminin Demografik Bulguları

Aşağıdaki tablo 1’de de görüldüğü üzere cinsiyet açısından görüşmecilerin %23,1’i kadın, %76,9’u erkeklerden oluşmaktadır. Yaş faktörü açısından ise 18-25 yaş aralığında 6 (%15,4) görüşmeci ve 25-60 yaş aralığında 30 (%76,9) görüşmeci ve 65+ yaş grubunda ise 3 (%7,7) görüşmeci ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin eğitim durumlarına bakıldığında, %15,4’ü ilköğretim mezunu, %38,5’i lise mezunu ve %46,1’lik kısmı yani neredeyse yarıya yakını üniversite mezunudur. Görüşmelerin gerçekleştiği mahallelerde dağılım neredeyse birebir aynıdır (Yenişehir Mahallesi 9 kişide kalmıştır).

Tablo 1: Demografik Bulgular

Değişken (n:39)	Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	9
	Erkek	30
Yaş	18-25	6
	25-60	30
	65+	3
Eğitim	İlköğretim	6
	Lise	15
	Üniversite	18
Mahalle	Yenişehir Mahallesi	9
	Hayrullah Mahallesi	10
	İsmetpaşa Mahallesi	10
	Şazibey Mahallesi	10

5.2. Solastalji (Yer Kaybı Duygusu) Kavramı Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu

Solastalji kavramının ülkemizde çok yaygın olarak kullanılmaması ve bu konuda yapılan çalışmaların da henüz yeterli sayıda olmaması, bilgi sahibi olma konusunda negatif bir sonuç doğurmaktadır. Görüşmecilere ilk olarak ‘Solastalji (Yer Kaybı Duygusu) kavramı hakkında bir bilginiz var mı?’ sorusunu yöneltilmiş ve daha önce varsayılan bilgi eksikliğinin durumu ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılım sağlayan görüşmecilerin tamamı (%100), kavramı daha önce hiç duymadıklarını ancak yaşadıkları şeyin tam da bu kavramla açıklandığını yeni öğrendiklerini ifade etmişlerdir.

5.3. 6 Şubat Depremleri’nde Sahip Olunan veya Ait Hissedilen Mekânsal Kayıp Durumu

6 Şubat 2023, birçok ilin, ailenin, kişinin ve haliyle tüm ülkenin büyük kayıplar yaşadığı talihsiz ve kara bir gün olarak tarihte yerini almıştır. Bu acı günde yaşanan doğal afet sonucunda görüşmecilerin mekânsal bir kayıp yaşayıp yaşamadıklarını öğrenmek adına “6 Şubat Depremleri’nde size ait veya kendinizi ait hissettiğiniz bir mekânsal kayıp yaşadınız mı?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen benzer cevaplar gruplandırıldığında “Evini ve mahallesini kaybedenler”

görüşmecilerin % 7,7'sini (3 kişi), "Sadece iş yerini kaybedenler" görüşmecilerin %12,8'ini (5 kişi), "İş yerini ve komşuları ile mahallesini kaybedenler" görüşmecilerin %28,2'sini (11 kişi), "Bireysel kayıp yaşamayıp mahallesinde kayıp yaşayanlar" görüşmecilerin %17,9'unu (7 kişi), "İş yeri rezerv alanına dâhil olanlar ve mahallesinde kayıp yaşayanlar" görüşmecilerin %7,7'sini (3 kişi) ve "İş yerini, evini ve komşuları ile mahallesini kaybedenler" görüşmecilerin %25,7'sini (10 kişi) oluşturmaktadır. İş yerinin rezerv alanına dâhil edilmesinden bahsedenlerin bulunduğu tek mahalle Yenışehir Mahallesi'dir. Sadece Şazibey Mahallesi'nde bireysel kayıp yaşamayan hiç kimse bulunmamaktadır. İş yerini, evini, mahallesini, şehrini kaybettiğini söyleyenlerin yoğunlukta olduğu mahalleler ise Şazibey ve İsmetpaşa'dır. Bunlara ek olarak cevapları ile dikkat çeken görüşmecilere ait ifadeler aşağıda verilmiştir.

"Hayır, ikamet ettiğim mahalle komple gençliğimin geçtiği, 3 yaşında çocuğumu büyüttüğüm yerler yıkıldı, bütün biriktirdiğim anılar gitti, bu da çok büyük bir kayıp." (Mülakat, G3)

"Evimi kaybettim sonrasında iş yerim rezerv alanına dâhil edildiği için yıktılar. Ancak bunların yanında zaten işyerimin bulunduğu mahalle komple, aşırı yıkıma uğradı. Buradan da çok fazla kayıp yaşadım." (Mülakat, G6)

"Yaşadım, hem iş yerimin olduğu mahalle "yuvamızdı" evimizden çok burada vakit geçiriyorduk." (Mülakat, G32)

"İş yerimi kaybettim ama 1984'ten itibaren Yenışehir mahallesinde çalışıyorum çok fazla dostumu, komşumu ve mahallemi kaybettim." (Mülakat, G39)

Verilen kısa cevapların yanında görüşmecilerin yukarıda verdiği bu duygusal cevaplar da solastaljinin ne kadar derinden yaşandığını göstermesi açısından dikkate değerdir. Daha önce yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin Batool and Batool (2024), Cáceres vd. (2022), Lampredi (2024) dünyanın farklı bölgelerinde ve farklı türden sebeplerin oluşturduğu solastaljiyi ölçmelerine rağmen aynı yalnızlık, yabancılaşma ve aidiyet duygusunun zedelenmesi duygu durumlarını elde etmişlerdir. Yaşanılan ve ait hissedilen çevrenin yıkılması ve/veya hasar görmesi mekânsal aidiyet bakımından aynı duygusal tepkilerle sonuçlanmaktadır.

Maden projeleri, yapılaşma, doğal afetler, iklim değişikliği gibi birbirinde farklı faktörler mekânsal bağı zedelediğinde solastalji durumu ortaya çıkmaktadır. Hatta yapılan projelerin jeotermal gibi temiz enerji kaynağı elde etmek için olması bile solastalji meydana gelmesini engellememektedir. Lefebvre (2014)'nin de ifade ettiği gibi kentsel mekân sadece bir nesne değil aynı zamanda topluma etki eden anlamı ve içeriği olan forma sahiptir. Buna uygun olarak her yıkılan kent mekânı o mekânla bağ kurmuş olanları derinden etkiler. Yapılan araştırmada çok güçlü kayıp duygusu ifade edilmiştir. Öyle ki can kaybı acısı ile mekân kaybı acısı aynı duygu ile ifade edilmiştir.

5.4. Depremler Sonrası Aidiyet Duygusunun Değişim Durumu

Görüşmecilerin yaşanan depremler sonrasında kentlerine ve mahallelerine duydukları aidiyet duygusunda bir değişim olup olmadığını öğrenmek adına "Depremler sonrası bulunduğunuz yere aidiyet duygunuzda bir değişim oldu mu? Olduysa bunu nasıl tanımlarsınız?" sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplarda mahallelere göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Görüşmecilerin %43,6'sı aidiyet duygularında bir değişim olmadığını belirtirken %56,4'ü ne yazık ki aidiyet duygularında olumsuz bir değişim olduğunu ifade etmişlerdir. İlgili soruya cevap verenlerin çoğunluğu ayrıntılı ve subjektif ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadeler aşağıdaki gibidir.

"Depremden sonra iş yerimizin yeri değişti konteynerda kalıyoruz, eskiden aldığım verimi aidiyet duygusunu hissedemiyorum. Her yer herkes çok değişti bundan galiba." (Mülakat, G2)

"Deprem olalı 2 yıl olacak elimde olsa bu çarşıya inmem. Çünkü o kadar çok anım var ki hepsi kayboldu her gün bu kayıpla yüzleşmek zor." (Mülakat, G5)

“Uğradı, Bu kadar çok yapılaşma olmasaydı bu kadar anı biriktirip aitlik hissettiğimiz yerler yıkılmazdı.” (Mülakat, G9)

“Değişmedi tam tersi daha çok bu duyguyu yaşatmaya çalışıyorum Burası benim yıllardır emek harcadığım, ekmek kazandığım yer.” (Mülakat, G10)

“Aidiyet duygumda bir değişim olmadı. Ama çok fazla kayıp yaşadık. Depremden sonra rehberimden 150 kişiyi sildim.” (Mülakat, G13)

“Elbette oldu, iş yerimizin yeri değişti mesela bu çok etkili oldu, komşularımız farklı tanımıyoruz bir aidiyet duygusunu bulamıyoruz.” (Mülakat, G19)

“Oldu, şu an boşluktayız. Her an her şey olacaktı gibi geliyor, şu an konteynerda kalıyoruz sabit bir yerimiz yok, belediye kaldırsa söz hakkımız yok.” (Mülakat, G20)

“Değişti, depremin verdiği etkiden dolayı çok korktuk. Şu an bu mahalle yeniden yapılıyor baştanbaşa ama ben bir daha bu mahallede oturmam bir daha aynı şeyleri yaşamamak için.” (Mülakat, G37)

Görüldüğü gibi depremzedelerin yarından fazlası aidiyet duygusunun sarsıldığına dair duygularını ifade etmiştir. Başka bir şehre göç düşünceleri olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı zamanda yeniden yapılaşma sürecine de şahit olmaktadır. Yine de kendilerine ait hissetmediklerini belirtmişlerdir. Gidecekleri yerin yabancı olmaları düşüncesi ile alışık oldukları yaşam alanlarına yönelik yabancılaşma duygusu çok derin bir izolasyon ve yalnızlığa sebep olmaktadır. Albrecht vd. (2007) de bahsettiği gibi yabancılaşma solastaljinin en belirgin duygu durumlarından biridir. Yabancılaşma modern kent hayatında herhangi bir yıkım olmaksızın da meydana gelen bir sorundur. Marx (2013) sanayi sonrası şehirde emeğin yabancılaşması, Simmel (2017) ise metropol insanının toplumsal kayıtsızlık ve yabancılaşma durumlarından bahseder.

Ancak solastalji kavramıyla vurgulanan yabancılaşma farklıdır. Burada, kişilerin, mekândan içsel kopuş durumu değil; mekânın yok olmasıyla yaşanan çevrenin alışlagelmiş olmaktan çıkmasına bağlı yabancılaşma durumu meydana gelmektedir. Aynı duygu durumu Askland ve Bunn (2018) araştırmasında da ifade edilmiş; kişilerin doğal veya yapılı, alışık oldukları manzaranın belirsizleşmesine bağlı olarak izolasyon ve yabancılaşma, duygularını yaşadıklarını belirtmiştir.

5.5. Depremler Sonrası Hissedilen En Güçlü Duygu Durumu ve Sebebi

Görüşmecilere yaşanan depremler sonrasında yaşadıkları en güçlü duygunun ne olduğuna yönelik ‘Depremler sonrasında yaşadığınız en güçlü duygu nedir? Bu duygunun sebeplerini açıklar mısınız?’ sorusu yöneltilerek, mekânsal kayıpların duygu dünyalarında bir karşılığının olup olmadığı tespit edilmek istenmiştir. Verilen cevaplarda mahallelere göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bunun yanında olumlu duygularını vurgulayanlar (şükür, tevekkül, sabır, mücadele, birlik beraberlik, affedebilmenin önemi) görüşmecilerin %28,2’sini oluştururken, olumsuz duyguları vurgulayanlar (üzüntü, çaresizlik, değersizlik, kaygı, yıkım, belirsizlik, özlem, isyan, yardım edememe, kaybetme korkusu, eşitsizlik, geçim kaygısı, ağlayamamak, acı, öfke, umutsuzluk, gerçeklik duygusunu kaybetme, sahihsizlik, zayıflık) görüşmecilerin %71,8’ini oluşturmaktadır. İlgili soruya verilen cevaplar içerisinde özellikle mekânsal kayıplara vurgu yapanların ayrıntılı ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“Geçim kaygısı. İş yerimi kaybetmiştim, ailemin geçimi borçlarım... evet ölmedik ama bu gerçeklerle illaki yüzleştik.” (Mülakat, G2)

“Korku. Kahramanmaraş bir fay hattının üzerinde deprem sonrasında da yeni bir deprem olur mu düşüncesi korkuttu, hala korkutuyor.” (Mülakat, G4)

İsyan. Yıllardır her şeyin çok düzensiz yapılmış olması sonucu bu yıkımı yaşamak sebebi. (Mülakat, G7)

“Eşitsizlik. İnsanların hak ettiklerinden fazlasına sahip olma arzusu diğer insanların haklarını gaspetmesine neden oldu.” (Mülakat, G8)

“Mücadele, daha çok çalışıp memleketi eski haline döndürmeye çalışmak en önemli sebep.” (Mülakat, G22)

“Özlem, çünkü sevdiğimiz insanları alışmış olduğumuz mekânları kaybettik.” (Mülakat, G24)

“Zayıflık. Bizim evimiz gitti, iş yerimiz gitti, iş yerimiz gitti ve yağmalandı. Çok zayıf düştük.” (Mülakat, G26)

“Öfke. Bu kadar can kaybına neden olan politikalara öfkelenim. Sonrasında yaşanan koordinasyon eksikliğine yardımların ulaştırılmamasına öfkelenim.” (Mülakat, G28)

“Umutsuzluk. Depremden sonraki süreçlere birebir şahit olmuş olmak, buraların nasıl düzeleceği düşüncesi en önemli neden.” (Mülakat, G30)

“Kaybetme korkusu ve Tevekkül. İnsan gücünün sınırlı olduğunu anladık. Çok kısa bir sürede herşeyimizi kaybetmiş olmak.” (Mülakat, G35)

Görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu ne yazık ki olumsuz duygu ve düşünceleri yoğunlukta vurgulamış ve kentin tekrar ayağa kalkması konusunda umutsuz olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, deprem bölgelerinde kamu politika yapıcılarının tersine çevirmesi gereken en temel konulardan biri olarak görülmektedir. Kişilerin ifade ettikleri deprem sonrası geçim sıkıntısı kentin ekonomik işlevini ifade eden çok önemli unsurdur. Ekonomik işlev, bir mekân birimin şehir olması yönünde en başta gelen parametrelerden biridir. Öyle ki Weber (2012), şehir bir pazar yeridir, diyerek şehrin ekonomik işlevinin kır yerleşiminden farklı olduğunu vurgulamıştır.

Depremden sonra pek çok depremzedenin geçimini temin eden dükkân ve iş yerleri yok olmuştur. Yeniden yapılanma zaman, maliyet ve motivasyon isteyen bir süreçtir. Bir mekân biriminin kişiye rahatlatıcı manzaralar sunarken; geçimi temin edecek bir işleve de sahip olması mekânsal aidiyeti daha da güçlendirmektedir. Dolayısıyla bu mekân birimini yıkımı kişilerde daha derin hissedilen solastaljiye neden olmaktadır. Kumar, Kumar ve Sarthi (2021) de buna benzer bir çalışma yapmıştır, bu çalışmada iklim değişikliğinin söz konusu bölgeyi yavaş yavaş tarım yapılamaz hale getirdiğinden bahsedilmiştir. Görüldüğü gibi mekânı değiştiren nedenler farklı olsa bile eğer mekânsal bağı zedeliyorsa aynı soruna neden olmaktadır.

5.6. Bölgede Yaşama Süresi ve Tarihsel Kökleri Hakkında Bilgi Durumu

Görüşmecilerin mekânsal kayıplara bakış açılarını anlamakta, o bölgede yaşadıkları süreler de etkili unsurlardan biridir. Bu sebeple görüşmecilere ‘Bu bölgede ne kadar süredir yaşıyorsunuz ve yaşadığınız yerin tarihsel köklerini biliyor musunuz?’ sorusu yöneltilmiş ve 10 yılın altında bölgede yaşayan kimsenin olmadığı sonucuna varılmıştır. 10 yıl ile 20 yıl arasında bölgede yaşayan görüşmeci oranı %43,59 ve 21 yıldan fazladır bölgede yaşayan görüşmeci oranı ise %56,41’dir. Tarihsel kökenleri hakkında bilgi sahibi olma konusunda genellikle bilgi verilmemiş, bilgi verenlerin ayrıntılı söylemleri aşağıdaki gibidir.

“25 yıldır burada esnafım buranın eski hali tarlalar vardı ebrar sitesinin olduğu yerler tarlaydı.” (Mülakat, G10)

“20 yıldır burada iş yapıyorum 20 yıl önce buralar tarım arazisiydi.” (Mülakat, G12)

“30 yıldır burada yaşıyorum ve bu mahallenin silüetini kazanma zamanlarına şahitlik ettim.” (Mülakat, G16)

“20 yıldır burada esnafı çevrenin değişimlerine birçok kez tanıklık ettik.” (Mülakat, G30)

“1984ten beri buraların tarla olduğunu biliyorum. Patlıcan turp tarlasıydı, ebrar sitesinin olduğu yerler bataklık.” (Mülakat, G39)

Görüşmecilerin genellikle bölgenin tarihsel kökenlerine yer vermek yerine ne kadar eski olduklarını vurgulamaları, uzun zamandır bölgenin değişimine şahitlik etmelerinden kaynaklı olarak anlamlı bulunmuştur. Demografik değişkenlerin solastaljiyi etkileyip etkilemedikleri başka araştırmalarda farklı sonuçlar vermiştir. Örneğin Christensen (2004) demografi değişkenlerin fark etmediğini yaş, sosyal statü, eğitim durumu gibi değişkenlerin solastalji durumunu değiştirmediklerini ifade etmiştir. Christensen (2004)'ın çalışmasında mekânsal bağ ve aidiyet duygusunun herkes için geçerli olduğu kabul edilmiştir. Öte yandan Stanley (2023)'in araştırmasında yaşlı insanların daha fazla anıya sahip olması nedeniyle daha yoğun solastalji yaşadığını ifade etmiş, demografik açıdan farklar olabileceğini vurgulamıştır. Bu araştırmada demografik değişkenler arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamış, görüşmeye katılan herkes aidiyet bağının zedelendiğinden bahsetmiştir.

5.7. Depremlerin Çevreye Verdiği Zararlara Yönelik Değerlendirmeler

Doğal afetler sadece bireylere değil aynı zamanda çevreye de büyük zarar vermeleri ile çok yönlü sonuçları olan doğa olaylarıdır. Bu sebeple görüşmecilere 'Depremlerin çevreye verdiği zararları nasıl değerlendirmektesiniz?' sorusu yöneltilmiştir. Görüşmecilerin % 64,1'i hava ve su kirliliğinin yaşattığı zorluklardan bahsetmiş, %35,9'u ise yer altı kaynak sorunları, fiziksel çevre bozulmaları ve yıkımları, kanalizasyon sorunları nedeniyle yaşanan çevresel etkilerden bahsetmişlerdir. Yaşanan çevresel sorunlara dair dikkat çekici cevaplar aşağıda verilmiştir.

"Yeraltı sularının yeri değişti (su yatakları) bunun sonucunda yeraltı su kaynaklarında azalmalar oldu ya da gitti. Hava yıkımlardan dolayı toz oldu. Kanalizasyon su şebekesi ve doğalgaz hatları zarar gördü." (Mülakat, G3)

"Aslında depremler değil kurumların ve insanların ihmalkârlıkları zarar Verdi. Bu sonuçlara neden oldu." (Mülakat, G7)

"Çok büyük zararlar Verdi. Hava-su toz toprak oldu. Depremden sonra ilk aylar vefat edenlerin kokusunu soluduk." (Mülakat, G10)

"Yıkım haricinde hava su kirliliği yaşıyoruz. Yıkımlar esnasında gerekli önlemler de alınmadı." (Mülakat, G13)

"Yapısal olarak düzgün yapılmadığı için. Denetimsizce yapılan yapılar yüzünden çok kayıp yaşadık. Deprem bölgesinde yaşayan bütün insanlar ileride zor hastalıklarla mücaadele edecekler toz ve kirli sudan dolayı." (Mülakat, G16)

"Şehrin görünümü fiziki olarak değişti. Suyumuz havamız kirlendi, Açık hava şantiye alanı gibi oldu, hava-su-ses kirliliği çok fazla." (Mülakat, G21)

"Maddi olarak çok zarar Verdi. Manevi olarak sosyal çevremiz çok hasar aldı. Çok fazla insan kaybettik. Hava çok tozlandı ve kirlendi, altyapı sistemi çöktü." (Mülakat, G23)

"Çevreyi artık sadece resimlerden ve fotoğraflardan hatırlayacağız. Depremden sonra su kaynaklarının yer değiştirdiğini düşünüyorum. Yıkımlarda önlemler alınmadığı için hava çok tozlandı." (Mülakat, G25)

"Maddi-manevi olarak çok zarar verdi çevrenin yıkılmış olması duygusal çöküntüye sebep oldu. Bir nevi savaştaymış gibi hissettik. Doğal çevreye de yıkımlar sonradan zarar verdi." (Mülakat, G32)

"Fiziki çevre depremde büyük bir yıkım yaşadı. Sonrasında ise eksik yapılan uygulamalardan dolayı yıkım esnasında alınmayan tedbirler alınmadı." (Mülakat, G36)

Çevresel etkenler insanlarda hastalık korkusu, fiziksel kayıpların maddi ve manevi etkileri, su ve hava kirliliğinin ve yine daha da acısı vefat edenlerin kokusunu duyduklarını söyleyenlerin yaşadıkları travmalar, yaşanan afetin ne denli uzun süreli etkileri olduğunu göstermesi açısından çok önemli görülmektedir. Olumsuz hava şartlarının insan psikoloji üzerindeki negatif etkisi halk sağlığı bakımından bilinen bir gerçektir (Sağlık Bakanlığı, 2015). Özellikle iklim değişikliğine bağlı

hava şartları ve iklim özelliklerinin değişmesi/ kötüleşmesi ekolojik anksiyete olarak ifade edilmiş ve insanların alışık oldukları iklim koşullarının değişmesinin kişilerde meydana getirdiği olumsuz duygu durumu tarif edilmiştir (Pihkala, 2021). Her iki durum da göz önünde alındığında, araştırma bölgesinde hem yer altı sularının değişmesinden kaynaklanan su kirliliği hem de yıkım ve yeniden yapılaşma çalışmalarının neden olduğu hava kirliliği; can ve mekân kaybı yaşayan depremzedeleri bir başka yönden sorun yaşamalarına neden olmuştur.

5.8. Yaşanılan Bölgenin Önceki ve Sonraki Hali Üzerine Değerlendirmeler

Depremler sonrası yaşanan fiziksel kayıpların nasıl değerlendirildiğine dair görüşmecilere “Yaşadığınız çevrenin önceki hali ile şimdiki hali arasında kıyaslama yapabilir misiniz? Yaşadığınız çevrenin anılarınızdaki gibi olmayışı size ne hissettiriyor?” sorusu yöneltilmiştir. Deprem öncesi ve depremler sonrası üzerinden iki yıl geçmiş haline yönelik değerlendirmelerde eski halini daha iyi bulan ve özlem duyanların oranı %100’dür. Görüşmecilerin tamamı, yeni yapılan yapıları eskiye oranla daha güvenli ve yaşanabilir bulmamaktadır. Eski yapılara ve çevreye duydukları özlem konusunda tüm görüşmeciler benzer ifadeler kullanmışlardır. Daha önceki sorulara verilen olumsuz ifadeler, bu soruya verilen cevaplarla bir bütünlük sağlamış, olumlu yorumları olan görüşmeciler dahi kentin eski yapısının daha iyi olduğu konusunda fikir birliğinde bulunmuşlardır. Bu sebeple ayrıntılı ifadelerle bu kısımda yer verilmesine gerek duyulmamıştır.

5.9. Yaşanılan Bölgede Sosyalleşme Üzerine Değerlendirmeler

Kentlere duyulan aidiyet duygusunu tetikleyen unsurlardan biri, o kentin ne kadar “canlı” olarak algılanıyor olmasıyla ilişkilidir. Mekânsal kayıp duygusu da bu algının olumsuz yönde değişimi ile ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle görüşmecilere “Yaşadığınız çevrede sosyalleşme, dışarda vakit geçirme alışkanlıklarınız değişti mi? Günlük yaşamda, yıkımdan dolayı yer-yön bulmada güçlük çektiğiniz oluyor mu? Bir yere giderken depremde önce kullandığınız yolları ve güzergâhları mı kullanıyor sunuz, yoksa değişti mi?” şeklinde ayrıntılı bir soru yöneltilmiştir.

Güzergâhların değişmesi ve yol bulmada güçlük yaşanması durumu görüşmecilerin %100’ünde yaşanan temel sorun olarak nitelendirilmiştir. Sosyalleşme konusunda olumsuz beyanda bulunan görüşmecilerin oranı %79,5’tir. Görüşmeciler çoğunlukla evden işe, işten eve gidip geldiklerini, evdekileri yalnız bırakmamak için sosyalleşemediklerini, mekânsal ve insani kayıplar yüzünden dışarı çıkma isteklerinin olmadığını, bir de bunlara yer yön bulma sorunları eklenince sosyalleşmenin ciddi sorun olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşmecilerin %20,5’i ise sosyalleşmeye çalıştığını, işi dolayısıyla alışkanlıkları ve sosyal ilişkilerinin değişmediğini belirtmiştir. Bunun yanında olumsuz ve olumlu ifadelerden dikkat çekenler aşağıda verilmiştir.

“Sosyallik hiç kalmadı, spora giderdim eskiden. Maddi kayıplardan dolayı dükkânı eskiden olduğu gibi kapatamıyoruz. Yer-yön sorunu hala yaşıyoruz. Eve giderken hala aynı yol ama başka yerlere giderken bir sürü yol değiştiriyoruz. Monoton bir şekilde yaşıyoruz tam olarak hissediyoruz algılamış değilim.” (Mülakat, G2)

“Yer-yön bulmakta zorlanıyoruz, güzergâhlar değişti. Sosyal hayatımız değişti, çok azaldı. Bu durum bana bir insanın bir uzvunu kaybetmesi ve bir daha geri yerine gelmeyecek oluşu... Ancak böyle tarif edebilirim.” (Mülakat, G3)

“Mesela biz artık gelen siparişlerin konumunu bulamadığımız için paket servis hizmetini iptal ettik. Güzergâhlar değişti. Eskiden işten çıkınca bir sürü esnafa selam vere eve giderdik şimdi selam sabah yok doğrudan eve gidiyoruz.” (Mülakat, G5)

“Sosyallik konusunda daha çok dışarı çıkmaya hayata daha çok karışmaya çalışıyorum. Yer-yön bulmada hala çok zorlanıyorum. Güzergâhım değişmedi. Yaşanan depremde sonra daha temkinli davranıp başka afetlere karşı daha dikkatli davranmaya çalışıyorum.” (Mülakat, G7)

“Değişti, aileyi yalnız bırakıp dışarı çıkamıyoruz. Yer-yön bulmada gideceğim yerler karışıyor. Güzergâh değişti, yollar kapandığı için. Tanıdıklarımız ve ahablarımız depremde ya dükkânı yıkılmış ya da vefat etmiş, oralardan insan geçmek istemiyor.” (Mülakat, G9)

“Değişti, dışarı ile bağ kurmamaya başladık. Yaşadığım doğup büyüdüğüm şehirde kayboldum. Güzergâh tamamen değişti, yollar değişti. Başka yabancı bir yerde yaşıyormuş gibi hissediyorum.” (Mülakat, G13)

“Sosyalleşme adına bir şey kalmadı, değişti. Yer-yön bulmada hala zorluk çekiyoruz. Bu çarşının 50 yıllık esnafı abimiz 6 ay önce geldi gitmek istediği yeri bulamadı. Güzergâhlar değişti. Yıllardır burada esnafım şu an burada kimseyi tanımıyorum yabancı gibi herkes her şey.” (Mülakat, G16)

“Değişti, kapalı ve bina altı olan yerlerde artık oturamıyoruz, mekânsal tercihlerimiz değişti. Yer-yön bulmada hala zorluk çekiyoruz. Her gün bir yer yıkılıyor, yollar günlük değişiyor. Güzergâh değişti aynı yollar yok. Bu durumun ne hissettirdiğini tanımlayamıyorum.” (Mülakat, G19)

“Sosyallik değişti, eskiden arkadaş grubumuz vardı dağıldı. Yer-yön konusunda depremden sonra sokakları karıştırıyoruz. Güzergâhlar değişti. Unutkanlık başladı psikolojik olarak çok etkilendik.” (Mülakat, G39)

Depremler sonrası mekânsal sorunların başında gelen güzergâh değişiklikleri, yollarda yaşanan sorunlar, binaların yıkılması sonrası kişilerin mekânsal değişiklik yapmak zorunda kalmaları gibi sebepler kişilerin hem yer yön bulma sorunları ile hem de sosyalleşme konusunda sorunlar yaşamalarına neden olmuştur.

Kent en çok içinde yaşayan kent insanlarına ait olan (Bumin, 2013: 13), mekânı sürekli bir akışa zemin olan toplumsal pratiği ifade eder (Castells, 2020: 151). Dolayısıyla kent mekânının toplumsal yönü biraz da sosyal hayatla ilgilidir. Ortak tüketim mekânı olan kent (Castells, 2020), gündelik hayatın sosyal unsurlarına sahiptir. Kentte sosyal hayat, boş zamanın değerlendirilmesi, eğlence ve rekreasyon faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, sanat etkinliklerine erişebilme gibi pek çok taleple ilgilidir. Kentte kabul gören bir sosyal hayat o kentin yaşam kalitesi hakkında bilgi verir.

Kentte yaşam kalitesi ve yaşanabilir kentler, kentin sosyal donatıları, yeşil alanlar, sağlıklı yaşam çevreleri, kültürel faaliyetlerin çeşitliliği gibi parametrelerle tanımlanmıştır ve yaşam kalitesinin yüksek olması talep edilmesi gereken kentsel hak olarak kabul edilmiştir (Mengi ve Keleş, 2021: 83-84). Temiz ve sağlıklı bir çevrede geçirilen sosyal hayat kişilerin mekânsal bağını kuvvetlendiren en önemli unsurlardandır. Depremden sonra sosyal hayatın tamamen yok olduğu yönündeki ifadeler, mekânsal bağla birlikte, kentli olmanın getirdiği hakların da yitirilmesine neden olduğunu göstermektedir. Buna benzer çalışma olarak, Phillips ve Murphy (2021)'nin kentsel politikalar nedeniyle halk plajının giderek daralması ve pek çok kişinin sosyal hayatında yer verdiği rekreasyon faaliyetinin olumsuz yönde değişmesinin neden olduğu solastalji anlatılmıştır. Depremden sonra yeniden yapılaşan bölgelerin tekrar sosyal hayata entegre olması zaman alacaktır. Ancak solastaljiyi bertaraf etmek için sosyal hayatın tesis edilmesi gerekmektedir.

5.10. Doğal Afetler Sonrası Kişilerin Mekânlarını Tamamen Terk Etme Durumlarına Yönelik Değerlendirmeler

Depremler sonrası göç edenlerin de gittikleri yerlerde benzer sorunlarla karşılaşması olası olduğu için mekânsal ve bölgesel değişim, sorun alanlarını değiştirme konusunda kesin çözüm olarak görülmemektedir. Bu konuda görüşmecilerin görüşlerini ortaya çıkarmak adına “Doğal afetler sonrası kişilerin mekânlarını tamamen terk edip başka il veya bölgeye göç etmesi konusundaki görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Görüşmecilerin %23,1'i yaşanan büyük felaket sonrası gidilmesinin doğru olduğunu, şartların insanları bu noktaya getirdiğini, imkânları olsa kendilerinin de gideceğini belirtmişlerdir. Görüşmecilerin %66,7'si ise ne olursa olsun kişilerin kentlerini terk etmelerinin doğru olmadığını, gidenleri de anlamayamadıklarını ifade etmişlerdir.

Son olarak %10,2'lik bir görüşmeci ise imkânların belirleyici bir unsur olduğunu, bu sebeple insanların içinde bulunduğu durumu bilmeden yorum yapmanın doğru olmadığını savunmuşlardır.

5.11. Depremlerin Kamu Politikaları Açısından Değerlendirmesinde Sorumlu Görülen Kurumlar ve Sorumlu Görme Nedenleri

Görüşmecilere, ek görüşlere yer vermeden önce son olarak, yaşanan bu süreçte kamu politikaları konusunda kimi sorumlu tuttuklarını, kimin süreç yönetiminde muhatap alınması gerektiği konusundaki görüşlerini öğrenmek adına “Depremleri kamu politikaları açısından değerlendirmeniz gerekirse hangi kurumu sorumlu görüyorsunuz? Süreci yönetenler ve yönetmesi gerekenler açısından ön plana çıkan kurumsal tanımlamanız nedir?” sorusu yöneltmiştir. Görüşmecilerin %43,6’sı “belediyeleri” hem sorumlu kurum olarak görmekte hem de süreci yönetmesi gereken birim olarak değerlendirmektedir. Sorumlu ve süreci yönetmesi gereken kurum olarak sadece “Çevre Şehir ve İklim Değişikliği Bakanlığı”nı ifade edenlerin oranı %5,1’dir.¹ kişi çalıştığı kurumu gerekçe göstererek soruyu cevaplamak istememiştir. Görüşmecilerin %41,2’si ise “Çevre Şehir ve İklim Değişikliği Bakanlığı”nın sorumlu olduğunu ancak süreci yönetmesi gerekenin “Belediye” olduğunu ifade etmiştir. Bu cevaplar da göstermektedir ki, koordinasyon¹ konusunda ne yazık ki yaşanan ciddi sıkıntılara vatandaş şahit olmuştur.

5.12. Ek Görüşler

Yukarıda ayrıntıları ile sunulan bulgulara ek olarak görüşmecilere eklemek istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorulmuş ve cevap verenlerin ifadelerine müdahale edilmeden aşağıda verilmiştir.

“Belediyenin eksikliği çok fazla. Belediyelere yönetmek için gelen insanlar değişse bile yönetim anlayışı değişmedi. Afet konusunda sabit bir gelenek anlayışı sahiplenilmeli.” (Mülakat, G11)

“2023 yılının sonunda burası (İsmetpaşa Mahallesi) rezerv alan ilan edildi ancak o zamandan beri herhangi bir yetkili buradaki esnafı toplayıp süreçle alakalı bilgi vermedi, şu an durum belirsiz bekliyoruz.” (Mülakat, G16)

“Popülist yaklaşımlarla imar affı yapıldı eski binalara ruhsat verildi. Bu yapılanlar bizi bugüne getirdi.” (Mülakat, G28)

“Burası (Hayrullah Mahallesi) rezerv alan ilan edildi ama uygulanacak olan planlar bölgeyi görmeyen insanlara çizdiriliyor. Sonrasında o planlar eksik ve hatalı çıkıyor. İlgili muhatabı da bulamıyoruz. Gidip soruyoruz korkularından bir şey söyleyemiyorlar. Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü ve Belediyenin buraya yapılacak projeleri neredeyse yapıldıktan sonra haberleri olacak durum o kadar vahim.” (Mülakat, G30)

“Burası (Hayrullah Mahallesi) rezerv alan ilan edildi, yaklaşık bir buçuk yıl oldu hala buaradaki esnafı toplayıp süreç ile alakalı bilgi verilmedi. Bize dükkânları boşatmamız söylendi ancak nereye gideceğimiz konusunda bir şey söylenmedi bunun üzerine biz dernek kurduk ve toplanıp tepki gösterdik bu tepkiden sonra bizim için geçici çarşı yapıldı. Derneğimizin adı Derepaşası Esnafları Yardımlaşma Derneği.” (Mülakat, G31)

“Kahramanmaraş’ta itfaiye raporu 15 bin TL tutuyor, civar illere göre çok pahalı 2-3 katı. Bu durumu ilgili yerlere ilettim neden böyle diye bana bir dönüş olmadı hatta ben tepki ile karşılaştım bunu dile getirdiğim için.” (Mülakat, G36)

“Burası (Şazibey Mahallesi) rezerv alan ilan edildi. İş yerlerimizin planı projesi çizilmiş yapılmaya başlandı ama bize ne proje ile ne de ne de yapım aşamasıyla alakalı bir bilgi verilmedi. Ben bu mahallede 3 ev bir 1 iş yeri tapu sahibiyim ancak hiçbir şeyden haberim yok. Süreçle alakalı bir cümle kurduğumuzda acaba bizim konteynerları buradan kaldırırlar mı diye korkuyoruz.” (Mülakat, G37)

¹ İlgili değerlendirme için bkz.: (Öcal ve Yüce, 2024).

Ek görüşlerden de anlaşılacağı üzere depremzedeler, konut sıkıntısı, geçim sıkıntısı, can kaybı acısı, mekân kaybı acısı, haksızlık düşüncesi, yeniden sosyal hayata entegre olma gibi çok yönlü sorunlar ağıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Depremden sonra bireysel ve kentsel yaşamlarında “yeni normal” düzen vuku bulmuş ve bu “yeni normal”e uyum sağlamak zorunda kalmışlardır. Tüm bunlar tam bir duygu karmaşası meydana getirmiştir. Solastalji bir yönden yer kaybına bağlı olumsuz duyguları düzenleyememe durumudur. Bu bağlamda depremzedelerin büyük bir doğal afetten sonra yaşadıkları derin solastalji hem mekânsal kimlik ve aidiyetin kaybı hem de gelecekteki yaşam çevrelerinin nasıl olacağına dair olumsuz beklentileriyle ilgilidir.

6. Sonuç

Toplum ve mekân, şehri oluşturan iki temel unsurdur. Şehir, doğal bir form değil toplumun inşa ettiği yapay bir oluşumdur. Toplum, kendi karakteristik özelliklerine göre mekânı biçimlendirir ve bu yapay unsura derinlik ve anlam katar. Mekânlar, toplum ve toplumun ait olduğu medeniyeti yansıtır. Her şehrin farklı silüette olması doğal/çevresel özellikleriyle birlikte şehrin medeniyet tasavvurunun kendine has özellikler taşımasından da kaynaklanır. Toplum ve mekân ilişkisi şehir bağlamında, Lefebvre (2014: 111) tarafından şehrin morfolojik ve sosyolojik unsurları kapsamında, kent fenomeni olarak ifade edilmiştir. Lynch (2010), şehir tasarımında yollar, sokaklar, yapılar gibi alanların formlandırma tarzına göre farklılaşan anlamına dikkat çekmiştir. Dolayısıyla yaşanan mekânların toplumun tasavvurunda anlamı ve önemi yadsınamaz bir gerçektir.

Bir şehrin biçimlenip geliştiği mekânların kaybı özellikle o şehrin toplumu için göz ardı edilmeyecek ölçüde olumsuz duygulara neden olur. Şehirde, gündelik yaşamın mekân bağlamında ve olumsuz yönde değişmesi şehir toplumunun mekânsal bağını zedeler ve aidiyet duygusuna zarar verir. Bu durum solastalji olarak ifade edilmiş ve yer kaybı acısı olarak tanımlanmıştır. Literatür taraması kısmında da anlatıldığı gibi insanların bağ kurdukları mekân birimlerinin yıkılması ve/veya hasar görmesi halinde yaşadıkları psikolojik sorunlar vardır. Bir mekânla bağ kurmak aidiyet duygusunu besler. Bir mekânla bağ kurmanın birden fazla türü vardır. En başta kişilerin, aile ve yakın çevreleriyle bir arada uzun yıllar yaşadığı, pek çok anı biriktirdiği ve gelecekte de aynı mekânı paylaşmaya dair beklenti ve isteği olması mekânsal bağın en yaygın tezahürüdür. Bundan başka bazı kültürlerde söz konusu mekân, din ve inanç sisteminin unsuru olabilir, bu durum da aidiyet duygusunu besleyen güçlü bir faktördür. Mekan kişilerin geçim kaynağı olabilir, mekanın tarihsel değeri olabilir, mekan kişilerin rekreasyon amacıyla kullandığı bir alan olabilir. Bunların hepsi çok güçlü aidiyet duygusu oluşturur ve bu mekânların kaybı söz konusu olduğunda psikolojik etkileri de o denli güçlüdür.

Doğal afetlerden deprem, can kaybına neden olduğu gibi mekân kaybına da neden olan, oldukça yıkıcı solastalji sebeplerinden biridir. 6 Şubat 2023'te yaşanan deprem Kahramanmaraş ilini derinden etkilemiş ve pek çok can kaybına neden olmuş, çok fazla mekân birimini ortadan kaldırmış ya da hasar vermiştir. Solastaljiye neden doğal afet türlerinden olan deprem aynı zamanda ani kayıplar meydana getirdiği için travmatik etkisi yüksek olan faktörlerden biridir. Böyle ani mekânsal kayıplar, akut tetikleyici faktörler olarak toplumun uyum sağlamasına zaman bırakmadan meydana gelen, ani solastalji olarak ifade edilmiştir. Solastaljiyle ilgili daha önce yapılan araştırmalarda, solastaljinin biyofiziksel ve/veya biyokültürel yönleri ekseninde daha lokal mekânsal kayıplar ele alınmıştır. Ancak 6 Şubat depreminde, araştırma evreninin önemli bir kısmının doğal ve yapılı çevresi ve bazı mahallelerin tamamı yıkılarak; yaşamı bütünüyle etkileyen çok yönlü solastalji meydana gelmiştir.

6 Şubat depremi çok yönlü bir solastalji örneği olarak nitelendirilebilir. Görüşmeci beyanlarında, aidiyet duygusunun zedelenmesi, anılara dair birikimlerin yok olması, mahalle kültürünün kaybolması, günlük alışkanlıkları değişmesi, geçimi sağlayan yapıların yok olması en sık dile getirilen duygulardır. Yapılan araştırmaya göre depremzedelerin solastalji yaşadığı açıktır. Dahası depremin ardından 2 yıl geçmesine rağmen, şehirde kalanların yer yön algısı oluşmamış, güzergâhların değişmesi, yaşanan ıssızlık ve yabancılaşma duygusunu pekiştirmiştir. Daha özel bir örnekte depremzede esnaf olan bir görüşmeci, güzergâhların değişmesi ve yolların tam olarak

yapılamaması nedeniyle sipariş götürme usulünden vazgeçmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Deprem sonrası fotoğraflarda da görüldüğü üzere gündelik yaşamın canlı noktalarından olan araştırma mahalleri dümdüz ve boş görünmektedir. Pek çok görüşmecinin deprem sonrası mekân algılarına yönelik sorulan sorulara “boşluk” cevabını vermesi, mekân ve toplumun ontolojik bağının zedelendiğini ifade eden çarpıcı bir sonuçtur. Aynı zamanda depremden sonra hayatına devam etmeye çalışan depremzedeler yabancılaşma duygusuyla mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Depremzedelerin tamamı 10 yıldan fazla, yarısından fazlası da 21 yıldan daha uzun süredir bölgede yaşamaktadır. Dolayısıyla depremzedelerin araştırma bölgesinde ortak geçmişe sahip olduklarını söylemek mümkündür. Buna karşın depremden sonra mahalle kültürünün kaybolması, çarşı alanlarında dükkânların yıkılması, esnafın birbirini tanımaması ortak geçmişe sahip insanların sosyal hayatını oldukça olumsuz etkilemektedir. Görüşmeci beyanları da buna uygun olarak insanların mecburiyet dışında dışarı çıkmak istemedikleri yönündedir. Solastalji, bozulma, yıkım, değişim gibi süreçlerle o yerde yaşamaya devam edenlerin alışık oldukları ve teselli buldukları mekânsal bağın zedelenmesi olarak ifade edilmişti. Depremzedelerin sosyal aktivitelerini en aza indirmeleri ve sosyal hayatın neredeyse yok olduğunu söylemeleri mekânsal aidiyet duygularını derinden sarstığı açıktır.

Bununla birlikte görüşmecilerin çoğunun bölgeyi terk etmek istememesi şehrin yeniden yapılandırma konusunda motivasyonlarının olduğunu göstermektedir. Yeniden yapılaşma sürecine şahit ve dâhil olmak solastaljinin olumsuz etkilerini gidermek için başvurulacak yöntemlerden biridir. Yapılan araştırma neticesinde, mekânsal aidiyet kaybı, sosyal hayatın en aza inmesi, kentsel yabancılaşma ve yalnızlaşma, toplumsal izolasyon en öne çıkan solastalji durumları olarak kaydedilmiştir. Buna bağlı olarak yeniden yapılaşmanın çarşı alanları, yollar ve sokaklar, konut alanları ile sosyal alanlar kategorilerinde toplumsal hafıza ile uyumlu olacak şekilde projelendirilmesi gerekmektedir. Solastalji depremzedeler tarafından bilinen bir kavram değildir. Depremzedelerden ziyade şehrin yeniden yapılaşma ve toplumsal birlikteliği yeniden tesis etme yetkililerinin bu kavramı bilmesi çok önemlidir. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları deprem bölgelerinde yeniden yapılandırma çalışmalarına solastalji durumunu da dâhil etmeleri toplumsal iyileşme bakımından önemlidir.

6 Şubat depreminden sonra deprem bölgelerinde birden fazla sorun meydana gelmiştir. Doğal ve yapay çok geniş mekânlar yok olmuş ve hasar görmüştür. Depremzedeler, depremden bu yana gündelik yaşamlarına kendilerine huzur veren kent manzaralarıyla değil her gün aynı acıyla yüzleştikleri yıkım alanlarıyla devam etmektedir. Depremde vefat eden yakınların acısı, konut ve iş yeri kaybı, sosyal hayat kaybı, hava ve su kirliliği ile bozulan çevre şartları, sokak, yollar, çarşılar, tarihi mekânların kaybı gibi faktörler solastalji meydana getirmekle birlikte soruna çok yönlü bakış açısı geliştirmeyi gerekli kılmıştır. Yapılan araştırmada, yer -yön algısı kaybı bakımından cadde, sokak ve yolların inşası; sosyal hayat eksikliği bakımından çarşılar, kent meydanları, alışveriş merkezleri, kafe ve restoranların vb inşası; kentin ekonomik işlevi bakımından çarşılar, iş binaları, toplu ulaşım hatları vb. inşası öncelikli sorunları olarak belirlenmiştir. Ayrıca yıkımı devam eden alanların meydana getirdiği çevre kirliliği tedbir alınması gereken halk sağlığı sorunu olarak dikkat çekmektedir.

Çalışmanın örnekleminde mahallelerin çoğunlukla anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Yıkım ve yaşanan olumsuz durumlar tüm mahalleleri aynı şekilde derinden etkilemiş ve solastalji tüm görüşmeciler için benzer duygularla ortaya çıkmıştır. Yıkım ve yapılaşmanın devam ettiği deprem bölgelerinde kentsel manzara yeniden kişilere huzur ve aidiyet veren silüete kavuşturulmalıdır. Bu anlamda araştırmacının amacı, teorik dayanağı ve metodolojisi ile elde edilen sonuçlar uyumludur. Yapılan bu araştırma daha önce yapılan diğer araştırmalarla kıyaslandığında benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

Kaynakça

- Ajans344, (2025). *Depremden Önce Hayrullah Mahallesi*. <https://www.ajans344.com/kahraman-marasin-deprem-onesi-ve-sonrasi>.
- Alaca, Ç. (2023). Solastalji ve Orman Yangınları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 15(3), 498-476.
- Albrecht, G. (2006). Solastalgia. *Alternatives Journal*, 32(4/5), 34-36.
- Albrecht, G., Sartore, G.M., Connor, L., Higginbotham, N., Freeman, S., Kelly, B., Stain, H., Tonna, A. ve Pollard, G. (2007). Solastalgia: the Distress Caused by Environmental Change. *Australas Psychiatry*. 15(8).
- Askland, H.H. ve Bunn, M. (2018). Lived Experiences of Environmental Change: Solastalgia, Power and Place. *Emotion, Space and Society*, 27, 16-22.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). *Nitel Araştırma Yöntemleri NVivo ile Nitel Veri Analizi, Örnekleme, Analiz, Yorum (3. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Batool, A. ve Batool, I. (2024). Ecological Grief, Eco-Anxiety and Climate Change; Development and Validation of the Solastalgia Scale. *Journal of Health and Rehabilitation Research*, 4(2), 1204-1211.
- Bumin, K. 2013. *Demokrasi Arayışında Kent*. Konya: Çizgi Yayınevi.
- Cáceres, C., Leiva-Bianchi, M., Serrano, C., Ormazábal, Y., Mena, C. ve Cantillana, J.C. (2022). What Is Solastalgia and How Is It Measured SOS, a Validated Scale in Population Exposed to Drought and Forest Fires. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2022, 19, 13682.
- Castells, M. (2020). *Kent, Sınıf, İktidar*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Certeau, D. M. (1984). *The Practice Of Everyday Life*. California: University of California Press.
- Christensen, B. K., Monaghan, C., Stanley, S. K., Walker, I., Leviston, Z., Macleod, E., Rodney, R. M., Greenwood, L.-M., Heffernan, T., Evans, O., Sutherland, S., Reynolds, J., Caelear, A. L., Kurz, T. ve Lane, J. (2024). The Brief Solastalgia Scale: A Psychometric evaluation and Revision. *EcoHealth*, 21(1), 83-93. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10393-024-01673-y>
- Ferrarello S. (2023). Solastalgia: Climatic Anxiety-An Emotional Geography to Find Our Way Out. *The Journal of Medicine and Philosophy: A Forum for Bioethics and Philosophy of Medicine*, 48, 151-160. Doi: <https://doi.org/10.3390/ijerph192013682>
- Haber61, (2025). *Depremden Önce ve Sonra Trabzon Caddesi*. <https://www.haber61.net/trabzon/kahramanmarasta-trabzon-caddesinin-deprem-onesi-ve-sonrasi-hali-felaketi-h468714.html>.
- Kahramanmaraş Valiliği, (2024). Dulkadiroğlu İlçesi. <http://www.kahramanmaras.gov.tr/dulkadir-oglu>
- Karar, (2025). *Depremden Önce Şazibey Mahallesi*. <https://www.karar.com/guncel-haberler/bin-400-kisiye-mezar-olan-ebrar-sitesi-muze-yapilacak-once-sorumlular-1789937>
- Keleş, R. ve Mengi, A. (2021). *Kent Hukuku*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Kumar, P., Kumar, N. ve Sarthi, P.P. (2021). Feeling Solastalgia: A Study of The Effects of Changing Climate in Rural India. *Asian Journal of Social Psychology*, 24, 208-220.

- Lampredi, G. (2024). Solastalgia as Disruption of Biocultural Identity. *The Mount Amiata Geothermal Conflict, Society & Natural Resources*, 37(11), 1508-1527. Doi: 10.1080/08941920.2024.2381204
- Lefebvre, H. (2014). *Kentsel Devrim*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lynch, K. (2016). *Kent İmgesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Marx, K. (2013). *Yabancılaşma. (Der. Barışta Erdost)*. Ankara: Sol Yayınları. Erişim Adresi: <https://archive.org/details/karlmarxyabancılaşmasolyayinlari/mode/2up>
- Meenakshi, S. ve Shah, K. (2024). Eco-Spatial Rethinking of Two Malayalam Movies Kumbalangi Nights and Malik: Spatial Imagination, Solastalgia, And Environmental In/ Justice. *Contemporary South Asia*, 32(3), 329-342, Doi: 10.1080/09584935.2024.2329561.
- NTV, (2025). *Depremden Önce ve Sonrası ile İsmetpaşa Mahallesi*. <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/depremin-oncesi-ve-sonrasi-yikim-havadan>
- Öcal, A. ve Yüce, S. (2024). Afet Yönetiminde Büyükşehir Belediyeleri Bünyesinde Bulunan İtfaiye Daire Başkanlıklarının Rolü: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies-Economics, Finance, Politics*, 19(3), 951-981. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.74708>
- Özberk, N. (2023). Hey Çoruh Kederim Derinden Derin: Çevresel Dönüşümün Duygusal Coğrafyaları Ekopsikoloji ve Solastalji. *Kent Akademisi Dergisi*, 16(2), 676-701.
- Pihkala, P. (2021). Eco-anxiety. In C. Parker Krieg, & R. Toivanen (Eds.), *Situating Sustainability: A Handbook of Contexts and Concepts* (pp. 119-133). Helsinki University Press. <http://hdl.handle.net/10138/338986>
- Simmel, G. (2017). *Modern Kültürde Çatışma*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Stanley, K. S. (2023). Anticipatory Solastalgia in the Anthropocene: Climate Change As A Source Of Future-Oriented Distress About Environmental Change. *Journal of Environmental Psychology*, 91, 1-5.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, (2015). *İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerine Olumsuz Etkilerinin Azaltılması Ulusal Programı ve Eylem Planı*. Erişim Adresi: https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/cevre-sagligi-db/Dokumanlar/Sunumlar/Iklim_Degisikligi_Eylem_Plani.pdf
- Weber, M. (2012). *Şehir*. İstanbul: Yarı Yayınları.

LOOKING AT THE FEBRUARY 6 EARTHQUAKE THROUGH THE CONCEPT OF SOLASTALGIA: THE EXAMPLE OF KAHRAMANMARAŞ PROVINCE

Extended Abstract

Aim: The destruction, damage or the possibility of destruction of the places where individuals have established bonds for various reasons damages the spatial bond and sense of belonging in individuals. Damage to the sense of belonging related to the place is characterised by emotionally negative symptoms. Solastalgia is the negative psychology caused by the loss or deterioration of the environment, place and space. This research was conducted in order to investigate the solastalgia caused by natural and/or artificial environments that are destroyed, damaged or changed due to natural disasters, and to determine the consequences of the deprivation of the sense of belonging that affect daily life. The destruction of urban spaces due to natural disasters causes serious problems in daily life for those who feel belonging to that place. The research focuses on the difficulties encountered in the daily life of individuals who continue their lives after the earthquake due to solastalgia, which is defined as the pain of loss of space. Belonging to the place and spatial memory are important for all individuals. The occurrence of this sense of belonging with a sudden destruction such as an earthquake causes a negative psychological impact on individuals as well as a difficulty in daily life. The research is designed to examine the solastalgia caused by a destruction in the earthquake zone to the extent that it is difficult to find the place-direction. The aim is to address the difficulties of daily urban life after the earthquake in spatial dimension.

The paper focuses on the difficulties encountered in the daily life of individuals who continue their lives after the earthquake due to solastalgia, which is defined as the pain of loss of space. Belonging to the place and spatial memory are important for all individuals. The occurrence of this sense of belonging with a sudden destruction such as an earthquake causes a negative psychological impact on individuals as well as a difficulty in daily life. The research is designed to examine the solastalgia caused by a destruction in the earthquake zone to the extent that it is difficult to find the place-direction. The aim is to address the difficulties of daily urban life after the earthquake in spatial dimension.

Method(s): In the research, after a literature review on the concept of solastalgia, field research was conducted in the earthquake region; the research was also visually strengthened with pre- and post-earthquake photographs of the region. Since the aim is to express the psychological reaction to solastalgia, semi-structured interview method, one of the types of in-depth interview method, which is one of the qualitative research methods, was deemed appropriate to measure these psychological reflections (Baltacı, 2019: 374; Baş & Akturan, 2017: 113-118). The data collection tool is a semi-structured interview form and photographs taken in the research area. With open-ended questions in the interview form, the participant was asked to present findings that enrich the study by providing additional opinions.

Findings: Participant statements such as loss of place-direction, loss of spatial memory, loss of social life are among the findings that express how difficult spatial loss is for people's urban daily life. Even though the interviewees had never heard of solastalgia as a concept before, they stated that their sense of belonging to the place was damaged and this caused negative psychology. In the research conducted, negative psychological state due to the damage to the spatial belonging of the people, the feeling of loneliness and alienation due to the damage to their spatial memories, difficulties in urban daily life and social life, and exposure to environmental pollution during the reconstruction process were obtained.

Conclusion: The pain of loss of space after natural disasters is as important as the pain of life and should not be ignored. Spatial memory must be taken into consideration in the reconstruction process. After the 6 February earthquake, more than one problem occurred in the earthquake

zones. Extensive natural and artificial spaces were destroyed and damaged. Since the earthquake, the earthquake victims continue their daily lives not with the cityscapes that give them peace, but with the areas of destruction where they face the same pain every day. Factors such as the grief of the relatives who died in the earthquake, loss of housing and workplaces, loss of social life, air and water pollution and deteriorated environmental conditions, loss of streets, roads, bazaars, historical places, etc. have caused solastalgia and made it necessary to develop a multidimensional perspective on the problem.
